

Bokros Attila – Hegedűs Márton – Etl Alex

10 ÉVE AZ EURÓPAI UNIÓBAN – TANULSÁGOK ÉS KIHÍVÁSOK

2014. május 15-én a Nemzeti Közszolgálati Egyetem konferenciát tartott Magyarország 10 éves európai uniós csatlakozásának alkalmából. A „10 éve az Európai Unióban – tanulságok és kihívások” címet viselő rendezvény három szakmai panel mentén elemezte Magyarország elmúlt 10 éves EU-tagságát. Vizsgálta egyrészt annak intézmény- és jogrendszerre gyakorolt hatását; másrészt a gazdasági integráció folyamatait; harmadrészt pedig Magyarország nemzetközi kapcsolatrendszerét. Az egyes panelekben a terület szakértői, oktatói és politikusok szólaltak fel.

• • • • •

A konferenciát Prof. Dr. Patyi András, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem rektora nyitotta meg. Nyitó beszédében méltatta a magyar közigazgatási rendszer aktuális reformjait, és ennek mentén az Unió intézményrendszerének megújításának szükségességére hívta a figyelmet. A cél egy polgárközelibb, polgárok számára vonzóbb EU kialakítása lenne, azon elvek mentén, melyeket az integráció alapját adják. Rektor úr azt is megállapította, így a csatlakozás tíz éves távlatából, hogy ugyan az Európai Unió számos problémát meg tudott oldani, de összességében több kérdést vetett fel, mint amennyit megválaszolt.

Az első panel vitaindító előadását Dr. Navracsics Tibor miniszterelnök-helyettes tartotta. Ezt követően a panel résztvevői – Dr. Fehér Miklós (főosztályvezető-helyettes, Európai Unió Jogi Főosztály, Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium), Dr. Gál Kinga (európai parlamenti képviselő) és Dr. Varga Attila (egyetemi docens, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem) – az NKE Nemzetközi Intézete igazgatójának, Dr. Szalayné dr. Sándor Erzsébet moderálása mellett fejtették ki véleményüket a témát illetően. A panel közelebbről azt vizsgálta, hogy ugyan a magyar közigazgatási rendszer jelentős változáson ment keresztül az EU-csatlakozást megelőzően is, Magyarország 2004-es taggá válásával sem állt le a közigazgatási rendszer változása, fejlődése és reformja. A Navracsics miniszterelnök-helyettes úr által is említetteknek megfelelően, Magyarország már a társulási megállapodás aláírásával ne-

kilátott a jogharmonizációnak. De a folyamatosan jelentkező globális kihívásokra az Európai Uniónak újabb és újabb válaszokat kell adnia, melyek a magyar közigazgatásban és jogrendszerben is éreztetik hatásukat.

Navracsics Tibor előadásában hangoztatta továbbá, hogy amíg korábban Magyarország célja volt az Európai Unióhoz való csatlakozás, addig a 2010 utáni kormány számára az uniós tagság nem cél, hanem eszköz. Eszköz a magyar nemzeti érdekek érvényesítéséhez. A miniszterelnök-helyettes a jelenlegi európai parlamenti kampányra is reagálva megállapította, hogy az ellenzék pártjai két végpontot képviselnek programjaikkal. Mind a két végpont abból az alaptételből indul ki, hogy az európai érdek és a nemzeti érdek összeegyeztethetetlen. Így vagy az európai érdekek fontosságát hangsúlyozva az „Európai Egyesült Államok”-vízió megvalósítását, vagy Magyarország Európai Unióból történő kilépését szorgalmazzák, mondván, hogy a két érdek összeférhetlensége okán a nemzeti érdekek csak az Unión kívül valósíthatóak meg. Álláspontja szerint ugyanakkor ezek az elképzelések nem helyesek, ugyanis a közösségi érdek az egyes európai nemzeti érdekek közös halmaza; nemzeti érdek nélkül pedig európai érdek sem lenne. Magyarországnak így saját nemzeti érdekeinek képviselésére és teljesítésére kell koncentrálnia.

A következőkben felszólaló Gál Kinga arra tért ki, hogy a Lisszaboni Szerződés reformjának köszönhetően az uniós jogalkotás megújult és az, ahogy az Európai Parlament szerepe, úgy a képviselőké is megnőtt. Példaként említve a bel- és igazságügyi területét, mely területért felelős európai parlamenti bizottság alelnöki tisztségét betölti. A reformok ellenére az uniós jogalkotást a továbbiakban is megnehezíti az Európai Parlament, a Bizottság és a tagállamok között folyamatosan felmerülő vita.

A panelbeszélgetés végén Dr. Varga Attila szólalt fel, aki Románia elmúlt 7 uniós esztendejét mérlegelte. Ennek során a panelbeszélgetés főtémájához visszatérve elmondta, hogy Romániában is jelentős reformok történtek az uniós jogharmonizáció teljesítése érdekében. Példaként említette Románia 1991-ben elfogadott alkotmányának 2003-as módosítását, melyet az európai uniós integráció tett szükségessé. Románia csatlakozására viszont még négy évet várni kellett.

A konferencia második paneljének címe EU tagságunk 10 éve, az európai gazdasági integráció folyamatainak tükrében volt, amelyet Dr. Hetényi Géának, a Külügyminisztérium EU Gazdaságpolitikai Főosztályának főosztályvezetőjének vitaindító előadása nyitott meg. A vitaindító prezentáció alapkonceptióját a visegrádi országok makrogazdasági mutatóinak összevetése adta, természetesen az elmúlt 10 év eredményeire fókuszálva.

A hallgatóság elé tárt adatok kiválóan érzékeltették, hogy mind a négy ország egyértelműen nettó haszonélvezője az Európai Uniónak, és közülük is kiemelkedik Lengyelország, valamint Magyarország, ahol az EU források GNI arányban a nemzeti jövedelem 3,3 valamint 4,5 %-át teszik ki. Ugyanakkor az sem elhanyagolható tény, hogy a vásárlóerő-paritáson mért GDP adatok egyik tagországban sem mutatnak egyértelműen felfelé ívelő pályát, amelynek egyik legfőbb oka a 2008-as évet követő gazdasági válság. Szintén ehhez köthető, hogy csupán Lengyelország volt képes arra, hogy elkerülje a recessziót az elmúlt években. A képet még tovább árnyalja, hogy az FDI beáramlás is hullámzó képet mutat a V4-ek körében és csupán Lengyelország versenyképessége javult számottevően a World Economic Fo-

rum adatai szerint. A beruházási hajlandóság, hasonlóan sok más mutatóhoz, csupán csak 2008-ig növekedett, ám ezt követően a 2004-es számokhoz képest is visszaesést produkált, amely Magyarország esetében már az EU átlag alatti szintet jelent. A foglalkoztatás cseh és lengyel viszonylatban egyértelműen pozitív irányt vett fel, ám Magyarország esetében itt is negatív tendenciáról beszélhetünk, amelyet tovább fokoz, hogy a magánszektor adósságállománya kiugróan magas az ország esetében. Az export-import kitettség mind a négy államban az EU felé a legmagasabb.

A panelbeszélgetés során a résztvevők a magyar és a V4 országok EU-tagságának első évtizedét értékelték gazdasági, versenyképességi szempontból. Előadások hangzottak el a makrogazdasági alkalmazkodás, a belső piachoz való csatlakozás, a munkaerő-áramlás és a fontos gazdasági szakpolitikák (mezőgazdaság, energia, közlekedés, klímapolitika) témájában. Külön értékelés hangzott el Szlovákia csatlakozásának tanulságairól. A panel résztvevői megállapították, hogy jóllehet jelentős mértékű támogatást kaptak az új tagországok, a tagság előnyeit nem egyenlő mértékben tudták kihasználni. Magyarország számos makrogazdasági konvergenciát illető kérdés tekintetében lemaradt a többi V4 országtól.

A vitaindító előadást követően Dr. Stelbaczy Tibor az EU Ágazati Politikák Főosztályának főosztályvezetője, Dr. Kátai Anikó, az EU Belső Piaci és Jogi Főosztályának főosztályvezetője, valamint Dr. h. c. prof. Ing. Ludmila Lipková, a Pozsonyi Közgazdasági Egyetem dékánja osztotta meg gondolatait a közönséggel. A beszélgetést az NKE Nemzetközi Intézet Nemzetközi és Európai Jogi Tanszék vezetője, Dr. Marján Attila moderálta. Dr. Kátai Anikó első sorban a csatlakozás előtti évek megfontolásait mutatta be. Felhívta a figyelmet arra, hogy már 2004 előtt is az EU tagországok voltak Magyarország legfőbb kereskedelmi partnerei és éppen ezért kiemelkedően fontosnak bizonyult a szabályozásnyitás, valamint a kedvezőbb feltételek elérése. Mindezen túl kiemelte a Bizottság által 2002-ben kiadott tanulmány fontosságát, amely szerint az Európai Unió 10 év alatt 870 milliárd euró GDP bővülést eredményezett a tagországoknak. A csatlakozás utáni évek egyik legfőbb eseményének a Szolgáltatási Irányelv elfogadását nevezte, amely nagyban hozzájárult a vállalkozások tehercsökkentéséhez, valamint a magyar közigazgatási szektor reformját is megkövetelte.

Dr. Stelbaczy Tibor előadása az egyes ágazati politikák bemutatásával foglalkozott bővebben. Az előadó ezek közül négyet (mezőgazdaság, energia, klíma, közlekedés) emelt ki részletesen. A mezőgazdasági támogatások kapcsán elmondta, hogy míg a szektor támogatása 240 mrd. forintot emésztett fel a költségvetésből 2004-ben, addig 2013-ban 1,3 milliárd euró támogatást köszönhetünk az Uniónak (a Közös Agrárpolitika okán), amelyet kiegészít további 540 millió eurónyi támogatás a Vidékfejlesztési támogatásokból. Hazánk 10 év alatt háromszoros agrárexport növekedést ért el. Az energiapolitika kapcsán kiemelten fontosnak nevezte, hogy Magyarország – immáron 27 másik tagállammal a háta mögött – képes tárgyalni Oroszországgal (hazánk legfőbb energiaexportőrével), az energiaárakról, amely mindenképpen előnyösebb pozíciót jelent. A kelet-közép európai régió további lehetőségének nevezte az Európai Unió klímapolitikáját, hiszen az Európa 2020 stratégia kibocsátási céljait nagy valószínűséggel, csak azért lesz képes elérni az Unió, mivel ezen országok 40 %-al vannak saját kvótájuk alatt. A közlekedéspolitika liberalizációja nyomán felhívta a figyelmet ar-

ra, hogy a versenyhelyzet egyértelműen tartogat magában kockázatokat (MALÉV) és lehetőségeket is (Waberer?) egyaránt.

Ludmila Lipková záró előadásában kiemelte, hogy Szlovákia az EU tagságának köszönhetően egyértelműen javított GDP mutatóin, valamint hangsúlyozta annak fontosságát, hogy az ország képes volt arra is, hogy az euró övezet részévé váljon. A csatlakozás óta jelentkező 3,2 %-os munkanélküliség csökkenést azonban leginkább a nyugat európai országokba kivándorló szlovákok magas számával (kb. 60 000) indokolta. Bár ma már a pozsonyi NUTSII-es besorolású régió egyértelműen a legfejlettebbek közé tartozik Európán belül, az államháztartási hiány a GDP 13 %-ával nőtt az elmúlt 10 év során. (Mindemellett azonban a költségvetési hiány stagnáló tendenciát mutatott.)

Összességében az Európai Unió tagságot mindegyik előadó pozitívnak értékelte, első sorban a támogatások nagyon magas összegét tekintve. A képet ugyanakkor egyértelműen árnyalja, hogy a régió országai nem feltétlenül mutatnak pozitív tendenciákat bizonyos mérőszámok tekintetében. Az aktuális kérdés 10 év után leginkább az, hogy mindez minek köszönhető?

Ezt követően, a délutáni első panel témája az uniós tagság hatására változó nemzetközi kapcsolattrendszert elemezte. A vitaindító előadást Prof. Dr. Gazdag Ferenc, az NKE Nemzetközi Intézet oktatója tartotta. Gazdag pontokba szedve mutatta be a változásokat Magyarország számára. Első sorban a működési környezet változott meg, az EU-s tagsággal más működési rendje lett az országok közötti relációknak. Ez a változás természetesen nem 2004-ben, hanem már a rendszerváltozás után megkezdődött és nem csak a külpolitikára, hanem társadalmi kapcsolatokra is igaz, így például az oktatás területén megvalósuló együttműködésekre is. Az előadó emellett kihangsúlyozta a határok könnyebb átjárhatóságának előnyeit is.

Az előadó megjegyezte, hogy az elmúlt négy év magyar külpolitikájára a pragmatikus jelző a legmegfelelőbb, az előző kormányzati ciklus „Keleti Nyitás” politikájában a külgazdasági érdekek kerültek előtérbe. Az euroatlanti kapcsolatok fejlesztése 1990 óta pártoktól függetlenül fontos politikai prioritásként létezik a magyar külpolitikában, viszont amíg 2004-ig a csatlakozás, mint cél jelent meg, azt követően már eszköznek számít.

Gazdag Ferenc feltette a kérdést, hogy le kell-e horgonyoznia magát egy „kompország”-ra? Ezzel együtt kiemelte azt, hogy Magyarország a történelemben a felívelő szakaszokat a Nyugat-keleti peremként töltött időszakban élte meg, míg a nehézségeket a Kelet-nyugati peremként.

A 2004-es bővítést követően Magyarországon jelentősen csökkent a lelkesedés az EU iránt, pedig az eredmények nem feltétlenül ezt kellene, hogy igazolják. A Bizottság véleménye szerint az EU kibővítése gazdasági prosperitást hozott az integrációnak, valamint a belépéssel a tagállamok versenyképessége jelentősen nőtt. Ezeket viszont helyükön kell kezelni, hiszen Magyarország bár civilizációban már a megfelelő helyre került, teljesítményét illetően még nem tudott felzárkózni a Nyugathoz.

A panelbeszélgetést Jan Pastwa, a lengyelországi National School of Public Administration igazgatója kezdte, aki Lengyelország szempontjából vizsgálta meg a kérdést. Pastwa a közelmúlt eseményeire reagálva elmondta, hogy az EU számára nem csak most, hanem már a „narancsos forradalom” idején is komoly problémát jelentett Ukrajna, az EU külpolitikája kétségbeesett döntésekkel próbálta akkor is és most is megoldani a konfliktust.

Lengyelország a csatlakozást követően az integráció keleti határává vált, amely még speciálisabbá tette az Oroszországgal való viszonyt, az energiafüggőség kérdése pedig az utóbbi években még fontosabbá vált. Ezért is fontos a bizalom építése az államok között, valamint az észak-déli energiakorridor megvalósítása.

A regionális együttműködést illetően az előadó elmondta, hogy a Keleti Partnerség nagyon fontos mind az EU, mind pedig a Visegrádi Csoport számára, ami aktívan segítheti a partnerséget. Pastwa szerint egy euró jóval értékesebb a Keleti Partnerségben, mint a Déli Szomszédság programban.

A lengyel első 10 évet értékelve olyan kulcsszavakat emelt ki az előadó, mint a más országoktól tanulást, a kapacitás-építést, valamint a tapasztalatok szerzését, első sorban az elnökségi időszakból.

A második előadó Dr. Toms Rostoks, a Lettországi Egyetem oktatója volt. Rostoks elmondta, hogy Lettországnak nagy optimizmus kísérte az EU csatlakozást, hiszen egészen 2007-ig az integráció leggyorsabban növekvő gazdasága volt a balti ország. A válságot követően viszont komoly visszaesés történt, amely a közigazgatás rendszerére is hatással volt, így a minisztériumok költségvetése is 30-35 százalékkal csökkent. A keleti bővítés hatására a belépő országok globális szerepe is megnövekedett, erre példaként az előadó azt hozta fel, hogy a lett kapcsolatok szorosabbá váltak a távol-keleti országokkal. Ezen kívül az Oroszországgal való viszonya is megváltozott Lettországnak, hiszen 2004-et követően például a két ország határával kapcsolatok együttműködést tudtak megkötni.

A pozitív példákon túl Rostoks a negatívumokra is kitért, az aktuális ukrajnai helyzetre reagálva kiemelte azt, hogy a rendszerváltozás óta Lettországnak most a legnagyobb az aggodalom Oroszország miatt. Az EU csatlakozás óta a lettországi lakosság 10 százaléka vándorolt el, mivel nem találták meg a lehetőséget a saját országukban.

Végül az előadó a regionális együttműködésre is kitért, az északi-balti kooperációt nagyon hasznosnak tartja, mivel az intézményi rendszere jól felépített, amely jelentősen segíti az együttműködést az energiapolitika terén.

Végül dr. Hóvári János, Magyarország ankarai nagykövete beszélt, aki hangsúlyozta, hogy a nyugati világhoz közeledés már az 1970-1980-as években megkezdődött. Hóvári előadásában szintén kitért a komország-elméletre, azon belül Szűcs Jenőre utalt, hogy hazánk mindig is a nyugati rendszerhez tartozott.

Az Európai Unió az 1990-es években nagyon nehéz helyzetbe került a fegyveres konfliktusok miatt, valamint az újonnan csatlakozni kívánó államok miatt, mivel számukra meg kellett tanítani a belépés előtt az EU gondolkodásmódját.

Magyarországgal kapcsolatban az előadó fontosnak tartotta kiemelni, hogy hazánk 2004-ben készen állt a csatlakozásra, így a külügyi rendszerünk is, amely átvette a régebbi EU tagállamok struktúráját. Hóvári azzal is alátámasztotta felvetését, hogy az ország, a soros elnökségi időszakban remekül érvényesítette az EU érdekeit.

A regionális kooperáció viszonylatában az előadó kiemelte a Visegrádi Csoport különlegességét, amit más szervezetek is megpróbálnak eltanulni. Magyarország pedig meglátta a lehetőséget a regionális együttműködésekben, amely még inkább erősíti pozícióját az EU-ban és a globális térben.

A konferencia egyik kiemelt eseményeként bemutatásra került a „Magyarország első évtizede az Európai Unióban 2004-2014” című könyv is, amelynek szerkesztői munkáit Dr. Marján Attila végezte. A kiadványt bemutatása során, egy rendkívül baráti hangvételi beszélgetés keretében Győri Enikő a Külügyminisztérium EU ügyekért felelős államtitkára; és a könyv egyik szerzője, valamint dr. Dienes-Oehm Egon alkotmánybíró; a kötet egyik szakmai lektora is megosztotta érdekes történeteit, háttér információit és élményeit a közönséggel. E roppant nagyszabású vállalkozás célja, hogy hiteles áttekintést adjon az integrációban töltött első 10 év mérlegéről.

A Magyarország EU-tagságának első évtizedét bemutató kötet a Nemzeti Köszolgálati Egyetem és a Magyar Külügyi Intézet közös kiadásában jelenik meg a szakterület kiváló gyakorlati szakembereinek együttműködésével. A szerzők között – akik mind aktív részt vállaltak ebben a fontos történelmi periódusban – találunk vezető beosztású diplomatát, a csatlakozási tárgyalásokban, majd a tanácsi munkában, illetve a magyar EU-elnökség során fontos szerepet vállaló szakembert, tisztviselőt. Az egyes fejezetek az Európai Unióban lejátszott legfontosabb politikai, intézményi, jogalkotási fejlemények mellett kitérnek a magyar szempontból fontos ügyekre, ismertetve a lényeges magyar álláspontokat, szakpolitikai sikereket és kudarokat is. Ennek a tapasztalatnak, szaktudásnak és tartalomnak az összegyűjtése a kötet legnagyobb erénye.

Ezt követően a konferencia záróeseményeként a régió országainak nagykövetei osztották meg gondolataikat a hallgatósággal, az Európai Unióban töltött időszakról, kiváltképp a saját országuk szemszögéből.

Ezen részt vett Helena Bambasová cseh, Roman Kowalski lengyel, Gordan Grlic Radman horvát, Ksenija Skrilec szlovén és Alexandru Victor Micula román nagykövet, akik két kérdést kaptak előzetesen: 1. Melyek az ország tapasztalatai az EU integrálódással kapcsolatban? Melyek a legfontosabb eredmények? 2. Hogyan alakult országukban az EU népszerűsége? Mik az okai az esetleges euroszkeptikus vélemények gyarapodásának?

Valamennyi nagykövet felkészülve érkezett, külön kiemelendő Roman Kowalski úr, aki részletes leltárt készített a rendkívül sikeresnek tekinthető lengyel EU tagság eredményeiről. Külön érdeme a nagykövetei beszélgetésnek, hogy többségük olyan összehasonlításokat adott elő, amelyben Magyarország is szerepelt. A horvát nagykövet, Gordan Grlic Radman viszont érdekesen fogalmazta meg országa köszönetét a magyar fél támogatásáért a horvát csatlakozás folyamatában.

Forrás: Gazdag Ferenc és Marján Attila által készített összegzés
www.biztonsagpolitika.hu